

Kanttekeningen bij de bedrijfsuitkomsten in de Nederlandse bosbouw over 1980¹⁾

E. P. Berger en R. Rijneveld

Landbouw-Economisch Instituut, Afd. Visserij en Bosbouw

In het januari-nummer van dit tijdschrift zijn in één pagina enkele financiële uitkomsten van de particuliere bosbezittingen over 1980 opgenomen. Over de financiële resultaten van een informatienet van 91 bedrijven, die representatief kunnen worden geacht voor het particuliere bosbezit groter dan 50 ha, is vanzelfsprekend meer te zeggen. Enkele markante onderzoeksresultaten zullen in dit artikel worden toegelicht, waarbij ook aandacht zal worden besteed aan enkele kritische kanttekeningen, die de laatste tijd bij dit onderzoek zijn geplaatst.

Bedrijfsuitkomsten in land- en bosbouw

Vergelijkt men omvang en diepgang van het totale economisch onderzoek in de Nederlandse landbouw en bosbouw met elkaar, dan moet worden geconstateerd dat de bosbouw een grote achterstand bezit. Voor de diverse takken van landbouw bestond reeds omstreeks 1955 een representatief informatienet van bedrijfseconomische boekhoudingen, dat sindsdien zorgvuldig in stand is gehouden en als uitgangspunt heeft gediend voor de ontplooiing van veelzijdig en diepgaand economisch onderzoek. De bosbouw hinkt met een eerste publikatie over de bedrijfsuitkomsten in 1975 hierbij 20 jaar achteraan. Het verschil in de economische betekenis van beide bedrijfstakken en daardoor ook in de ter beschikking staande onderzoekcapaciteit is stellig een uiterst belangrijke oorzaak van deze achterstand.

Onzes inziens kunnen deze verschillen ten dele ook worden verklaard door oorzaken, die voortspruiten uit de aard van het bosbedrijf. In dit verband vormen de lange productiecycli van de opstanden, de onderlinge verwevenheid van de meerzijdige functies en de uiteenlopende doelstellingen van de boseigenaren extra

moeilijkheidsgraden voor het onderzoek naar het economisch gebeuren in de bosbouw. Voegt men hier het grote gebrek aan betrouwbare gegevens aan toe, dan kan men zich eigenlijk verbazen dat het economisch onderzoek in de bosbouw uiteindelijk op gang is gekomen²⁾.

De eerste pogingen om tot de opzet van een representatief net van bedrijfseconomische boekhoudingen te komen, werden dan ook wel eens gekwalificeerd als "gejongleer met een amorphe brei van bedrijven". Toegegeven moet worden, dat in de eerste jaren ook uitsluitend financiële gegevens ter beschikking waren. Technische grootheden – in het algemeen onmisbaar voor een belangrijk deel van het bedrijfseconomische onderzoek – waren op de meeste bedrijven niet of in onvoldoende mate aanwezig. Een gelukkig neveneffect van de Beschikking Bosbijdragen van 1977 was, dat particuliere bedrijven over meer technische gegevens moesten gaan beschikken. Ook de rentmeesterskantoren en eigenaren van de steekproefbedrijven bleken na enkele jaren bereid te zijn meer technische gegevens ten behoeve van het onderzoek vast te leggen.

Enkele uitkomsten over 1980

De gemiddelde resultatenberekening van het particuliere bosbezit groter dan 50 ha is in tabel 1 vermeld, zowel voor het kalenderjaar 1980 als voor het gemiddelde van de drie daaraan voorafgaande jaren. Dit laatste cijfer is mede opgenomen, aangezien bepaalde beheerswerkzaamheden in een langjarig productieproces gemakkelijk uit klimatologische (bijv. sneeuwval) of economische overwegingen (bijv. lage houtprijzen) enige jaren kunnen worden uitgesteld.

Als gevolg van de sterk vervlochten, meerzijdige functies levert de bosbouw een aantal positieve externe effecten ten aanzien van recreatie, natuurwaarden en landschapsschoon op, die niet – zoals het produkt hout – commercialiseerbaar zijn. De overheid draagt de lasten van de voorziening in deze collectieve behoeften, waarvan de waarde zich (nog) niet objectief in geld laat kwantificeren. Met slogans als "natuur is duur" komt men in economisch opzicht niet ver. Arbitrair is verondersteld, dat de beloning van de ge-

¹⁾ Het LEI-rapport nr. 5.71 "Bedrijfsuitkomsten in de Nederlandse bosbouw over 1980" is eind juli 1982 verschenen en is verkrijgbaar door overmaking van f 20,25 op giro 412253 ten name van het LEI te Den Haag met vermelding: Publikatie 5.71.

²⁾ Bosbouw-economisch onderzoek in Nederland wordt in hoofdzaak uitgevoerd door de Hoofddeling Economie van de Dorschkamp, door de Vakgroepen Boshuishoudkunde en Algemene Agrarische Economie van de Landbouwhogeschool en de Sectie Bosbouw van het LEI, gedetacheerd op de Dorschkamp. Het artikel van de auteurs heeft uiteraard alleen betrekking op het bosbouw-economisch onderzoek van het LEI.

Tabel 1 Driejaarlijks gemiddelde bedrijfsresultaten van 91 Nederlandse particuliere bosbezittingen, gemiddeld per ha over de jaren 1977 t/m 1979 in vergelijking met het jaar 1980

Kosten in gld/ha	1980		Opbrengsten in gld/ha	1980	
	1977 t/m '79			1977 t/m '79	
	23.138 ha	23.348 ha		23.138 ha	23.348 ha
Arbeidskosten			Houtopbrengsten	36	42
loon eigen personeel	115	128	op stam: dunning	30	34
loon E/WV-regeling	90	48	eindkap	1	1
div. berekende lonen	23	30	brandschade	—	67
	—	228	—	—	77
Werk door derden		37	geveld: dunning	40	51
Werktuigkosten		27	eindkap	10	13
				—	50
Grond- en hulpstoffen:					
zaad en plantsoen	16	14			
mest + bestr. midd.	2	2			
overige materialen	2	2			
	—	20			
Subtotaal		312		117	141
Bosbedrijfsgebouwen		2	Overige bedrijfsopbrengsten:		
			kerstbomen en -groen	9	10
Grond- en houtopstand:			recreatie	9	15
grond/watersch. lasten	21	22	overige	2	3
heffing Bosschap	3	3		—	20
bosbrandverzekering	4	4		12	12
	—	28	Incidentele nevenopbrengsten		
Beheer, leiding en toezicht:			Subsidies en bijdragen:		
eigen beheerspersoneel	52	55	beschikking bosbijdragen	85	88
beheer door derden	31	38	onrend. werkzaamheden (75%)	12	15
ber. sal. eigenaar	17	19	(her)bebossing	18	15
afschr. + rente beh. plan	9	9	WSW-regeling	6	4
overige beheerskosten	2	3	E/WV-regeling	84	41
	—	111	overige	1	2
Overige bedrijfskosten		4		—	206
			Totaal opbrengsten	355	361
Totaal kosten		457	Negatief bedrijfsresultaat	102	98
			Totaal	457	459

noemde niet-commercieel exploitierbare collectieve functies gelijk is aan een deel van de subsidies en bijdragen van de overheid zonder te weten of hiermede een juiste beloningsmaatstaf is gevonden. Van het totale bedrag aan subsidies en bijdragen is ongeveer 65% bestemd voor verbeteringen van de bedrijfs- en opstandsstructuur. Er resteert dus 35% voor de instandhouding van het particuliere bosbedrijf uit algemene overwegingen.

Het "onderste regeltje" is bij dergelijke overzichten helaas vaak het meest intrigerende cijfer. Dit wordt nog eens extra gestimuleerd door het feit, dat het gemiddelde bedrijfsresultaat per ha vanaf de eerste publicatie over 1975 negatief is geweest. Bovendien schommelde het negatieve netto-overschot steeds rondom de f 100,- per ha, zoals uit onderstaand overzicht blijkt:

1975 -/_ f 111,- 1976 -/_ f 76,- 1977 -/_ f 80,-
1978 -/_ f 103,- 1979 -/_ f 124,- 1980 -/_ f 98,-

In de bosbouw, waar men ten onrechte vaak niet ge-

wend is om ook in economische termen te denken, worden de resultaten van het onderzoek naar de bedrijfsuitkomsten op de particuliere bosbezittingen nogal eens onzorgvuldig gehanteerd met extreme aandacht voor het gemiddelde, negatieve bedrijfsresultaat per ha. Het bosbouwbeleid van de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven en het beheer op vele particuliere bezittingen heeft in de loop van de zeventiger jaren geleidelijk duidelijker contouren gekregen en heeft o.a. geleid tot een intensiever beheer. Aan deze ontwikkelingen mag niet voorbij gegaan worden, hetgeen wel gebeurt indien één cijfertje uit de gehele samenhang van ontwikkelingen wordt gelicht. Dit zal met enkele voorbeelden worden toegelicht.

Discussie rondom de bedrijfsuitkomsten

Sinds 1978 is de bosbouw in toenemende mate onderwerp van discussie geweest in de Tweede Kamer en in de Vaste Kamercommissie voor Landbouw. Dit is een gelukkige ontwikkeling, vooral als het lange termijn ka-

rakter van de bosbouw niet uit het oog wordt verloren en als men zijn prioriteiten duidelijk stelt. Men kan niet gelijktijdig verlangen, dat het bestaande bos in Nederland meer het karakter krijgt van natuurbos en tevens een grotere bijdrage levert in de dekking van de houtbehoefte van de Nederlandse samenleving.

Een dergelijke stellingname houdt op geen enkele wijze rekening met het tijdvergende proces van de noodgedwongen omschakeling op langere omlopen van een belangrijk deel van het naaldhout als gevolg van het in elkaar storten van de afzet van mijnhout omstreeks 1960, tot dat tijdstip een uiterst belangrijke pijler voor de Nederlandse bosbouw. Evenzeer wordt voorbijgegaan aan de economische betekenis van de huidige rondhoutproductie van ca. 900.000 m³ per jaar, aan de strategische betekenis van het bos voor de Nederlandse samenleving en aan de financiële perspectieven van het Nederlandse bos over 10 à 15 jaar als gevolg van een potentieel toenemende productie. Dat een deel van het betrekkelijk jonge bos vanzelf een meer natuurlijk karakter krijgt is onzes inziens ook een punt, waaraan niet mag worden voorbij gegaan, evenmin als aan het feit dat vele wensen op het gebied van natuurbehoud zijn geformuleerd in een periode van economische groei. Mogelijk zal thans de volgorde van de prioriteiten noodgedwongen anders zijn, hetgeen overigens een politieke keuze is, waarvoor onderzoekers alleen objectieve gegevens kunnen aan- dragen.

Stellingnames als hiervoor vermeld zijn mogelijk beïnvloed door het sinds 1975 jaarlijks verschijnen van publikaties over de bedrijfsuitkomsten van het particuliere bosbezit groter dan 50 ha. Verslagen met gegevens over de bedrijfsuitkomsten zijn nodig om de vinger aan de economische bosbouwpol te houden. Mogelijk is ook bij de grote aanloopmoeilijkheden in de eerste jaren te veel het accent gevallen op gemiddelde cijfers. In de laatste drie jaren wordt in toenemende mate aandacht besteed aan de verschillen in kosten, opbrengsten en bedrijfsresultaten tussen de bedrijven onderling, waardoor zeer geleidelijk aan het huidige bedrijfsuitkomstenonderzoek een onderzoek met het karakter van bedrijfsvergelijking kan worden vastge- koppeld.

Hoe dit allemaal ook zij, de tot dusverre verschenen publikaties over de jaren 1975 t/m 1980 kunnen echter geen excuus zijn om voor een bedrijfstak als de bos- bouw zaken uit hun verband te lichten en te vervallen in visies op korte termijn. Met name de bosbouw is toch een bedrijfstak, die vraagt om zicht op lange ter- mijn.

In dit verband mag niet onvermeld blijven, dat ook sommige bosbouwkundigen onjuiste conclusies trek- ken uit de zo zorgvuldig mogelijk registrerende en sig-

nalerende publikaties over de bedrijfsuitkomsten van de particuliere bosbedrijven. Kennelijk raakt men geïr- riteerd door het van jaar op jaar gemiddelde negatieve bedrijfsresultaat. Dit heeft o.a. reeds enkele malen tot de stelling geleid, dat de cijfers van het LEI alle fouten weerspiegelen die in het verleden bij bosaanleg en - onderhoud zijn gemaakt; fouten die thans door een be- ter bosbouwtechnisch inzicht stellig zouden kunnen worden voorkomen. Om deze reden zouden begro- tingen van bosopstanden een beter inzicht in de renta- biliteit van het Nederlandse bos kunnen geven, omdat hierdoor kan worden uitgegaan van actuele, rationele inzichten. Bij dit standpunt willen wij twee kanteke- ningen plaatsen. In de eerste plaats is het onjuist om twee dimensies in de tijd door elkaar te haspelen. Ieder bedrijfsresultaat – ook in de bosbouw – heeft betrek- king op het financiële reilen en zeilen van een bedrijf of een bedrijfstak in het recente verleden, d.i. het laatste jaar. De begroting heeft betrekking op veronderstelde kosten en opbrengsten in een toekomstig tijdvak. Afge- zien van begrotingen over een reeks van jaren met het doel het perspectief van een bedrijf of een bedrijfstak te verkennen, hebben jaarbegrotingen meestal de functie om resultaat en budget met elkaar te kunnen vergelijken met als doel een beter bedrijfsbeheer. De tweede opmerking is, dat begrotingen altijd van biolo- gische, technische en financiële veronderstellingen uitgaan. Op het LEI zijn in de afgelopen 40 jaar vol- doende begrotingen opgesteld, om te weten, dat het realiteitsgehalte door te optimistische of pessimisti- sche uitgangspunten zeer betrekkelijk kan zijn.

Overigens kan een begroting een uiterst nuttig hulp- middel zijn bij het ontwikkelen van een beleid. Dit geldt zowel begrotingen op korte, middellange en lange ter- mijn, voor de bedrijfstak, het individuele bedrijf en spe- cifieke houtopstanden. Bij het ontbreken van betrouw- bare bedrijfseconomische resultaatberekeningen is de begroting zelfs het enige hulpmiddel om perspectie- ven te verkennen. Onder normale omstandigheden worden bedrijfseconomische boekhouding en begro- ting complementair gebruikt, waarbij beide methoden hun eigen mogelijkheden en begrenzingen hebben.

Spreading in de bedrijfsresultaten

Het gemiddelde resultaat per ha van de particuliere bosbedrijven in Nederland is een gegeven, waaruit te snel onverantwoorde conclusies kunnen worden ge- trokken. Dit is onzes inziens uit het voorgaande ge- noegzaam gebleken. Het is echter het gemakkelijkste cijfer om te hanteren met voorbijzien van alle andere gegevens, waaronder de belangrijke gegevens over de spreading van de bedrijfsresultaten.

Het is naar onze mening verantwoord om te stellen, dat de variatie in bedrijfsstructuur en -beheer van het

particuliere bosbezit aanzienlijk groter is dan in de akkerbouw, veehouderij of tuinbouw. De lange duur van de omlopen, het verschil in aard en leeftijd van de opstanden, de uiteenlopende doelstellingen van de eigenaren met als gevolg grote verschillen in het beheer, zijn hiervan de belangrijkste oorzaken.

Zoals uit tabel 2 blijkt lopen door genoemde omstandigheden de kosten en opbrengsten en daardoor het bedrijfsresultaat van de individuele bedrijven sterk uiteen.

In het jaar 1980 behaalde 24% van de bedrijven een positief bedrijfsresultaat. Voor de gehele periode 1975 t/m 1980 is dit percentage gemiddeld 26 met 1977 als gunstigste jaar (35%) en 1979 als ongunstigste jaar (18%).

De berekende verschillen in resultaat per ha opgaand bos tussen de bedrijven onderling zijn aanzienlijk (zie tabel 2). Bovendien blijkt uit nader onderzoek, dat de meeste individuele bedrijven ieder jaar een redelijk constante positie innemen. Met andere woorden winstgevendende bedrijven hadden meestal gedurende de gehele periode van onderzoek een resultaat boven de nullijn en verliesgevendende bedrijven zaten meestal elk jaar in de rode cijfers. Hieruit mag men concluderen, dat de bedrijfsresultaten dus kennelijk door de structuur van de bedrijven en het gevoerde beheer kunnen worden beïnvloed.

Om inzicht in de mogelijke oorzaken van de verschillen in bedrijfsuitkomsten te verkrijgen is de relatieve positie van elk bosbedrijf ten aanzien van de gemiddelde jaarlijkse kosten, opbrengsten en bedrijfsresultaten bepaald. Deze benadering was nodig omdat het gemiddelde bedrijfsresultaat van jaar tot jaar varieerde. Van bedrijven die bij deze eerste poging tot bedrijfsvergelijking relatief laag of hoog scoorden is nagegaan in welke positie zij over gemeenschappelijke be-

drijfskenmerken beschikken, zoals ligging (regio), grootteklasse, leeftijd van de houtopstand, verhouding naaldhout-loofhout, houtopbrengsten in gulden en in m³, e.d.

Het is, zoals verwacht kon worden, voor het complexe bosbedrijf niet gelukt om reeds bij deze eerste bedrijfsvergelijkende analyse te komen tot een betrouwbaar inzicht in de oorzaken van verschillen in bedrijfsuitkomsten. Het bedrijfsvergelijkend onderzoek zal dus in de toekomst verder moeten worden verdiept. Op onderdelen werd wel meer inzicht verkregen. Een voorbeeld hiervan vormt de particuliere bosbouw in het zuiden van het land, met relatief lage bewerkingskosten per ha en eveneens lage kosten van "beheer, leiding en toezicht". Ook de totale houtopbrengsten in gulden gemiddeld per ha waren naar alle gezichtspunten het laagst bij de bedrijven in deze regio: zowel op stam als geveld verkocht, alsmede voor hout uit dunning en eindkap. Ook van de mogelijkheid tot een vaste vergoeding in het kader van de Beschikking Bosbijdragen alsmede van de hieraan gekoppelde subsidie voor onrendabele werkzaamheden werd het minst gebruik gemaakt in dit gebied.

Uitzonderingen buiten beschouwing gelaten moet worden geconstateerd, dat in het zuiden van Nederland de intensiteit van het gevoerde beheer relatief laag is. De bedrijven in de regio Zuid hadden gemiddeld per ha duidelijk de laagste kosten, maar door de relatief lage opbrengsten kwamen vele bedrijven toch tot zeer ongunstige bedrijfsresultaten. Op vele bedrijven in deze regio wordt kennelijk als uitgangspunt van het bedrijfsbeleid gekozen voor een relatief laag niveau van kosten en opbrengsten met de bedoeling te komen tot een relatief gunstig bedrijfsresultaat. Bosbouwkundig gezien leidt deze wijze van beheer uiteindelijk tot onderbenutting van de potentiële mogelijkhe-

Tabel 2 Spreiding in de bedrijfsresultaten

	1978		1979		1980	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
positief bedrijfsresultaat (gld/ha):						
0-200	17	19	12	13	19	21
200-400	9	10	3	4	3	3
400-600	1	1	1	1	0	0
aantal bedrijven	27	30	16	18	22	24
negatief bedrijfsresultaat (gld/ha):						
0-200	42	46	52	57	47	52
200-400	13	15	15	17	14	15
400-600	4	4	4	4	6	7
600-800	2	2	1	1	1	1
800 en meer	3	3	3	3	1	1
aantal bedrijven	64	70	75	82	69	76
totaal aantal bedrijven	91	100	91	100	91	100

den van de bezittingen. Financieel gezien leidt een dergelijk beleid – zowel op middellange als lange termijn – vaak niet tot een relatief gunstig bedrijfsresultaat.

Andere voorbeelden van betere deelinzichten zijn bijv. de duidelijke samenhang tussen de houtoogst in m^3 en de gemiddelde leeftijd van de houtopstand. Bedrijven met relatief veel jong bos hebben meestal een lage kap per ha en dan nog meestal uit dunning. Naarmate meer ouder bos voorkomt stijgt de kap, die in 1980 voor alle particuliere bedrijven gemiddeld $3 m^3$ per ha bedroeg, waarvan $2 m^3$ uit dunning en $1 m^3$ uit eindkap. De 25 bedrijven met meer dan $3 m^3$ geoogst hout per ha bereikten een gemiddelde oogst van bijna $5 m^3$ per ha.

Soms komt men de bewering tegen, dat de meest economische vorm van beheer van het bosbedrijf is om zo weinig mogelijk kosten te maken. Naar deze samenhang is hardnekkig gezocht, met als resultaat minstens evenveel bedrijven waar deze stelregel niet als wel opgaat. Bovendien liep de bedrijfsstructuur van de bedrijven sterk uiteen, waardoor – mogelijk met uitzondering van het zuidelijk zandgebied – voorlopig geen enkele conclusie in dit opzicht kon worden getrokken. In dit opzicht is verder onderzoek noodzakelijk, waarbij op langere termijn ook de gevolgen van verwaarlozing zullen moeten worden geanalyseerd.

De meeste onderzochte relaties zijn ten behoeve van de discussie in het rapport opgenomen, ook al is nog niet bekend of het om causale relaties of een toevallig samengaan van twee bedrijfsvariabelen gaat. Bij voortgezette bedrijfsvergelijking behoren uiteindelijk alleen de oorzakelijke samenhangen met een voldoende betrouwbaarheidsgraad over te blijven.

De betekenis van de Beschikking Bosbijdragen en de 75%-regeling

De Beschikking Bosbijdragen van 1977 evenals de 75%-regelingen voor onrendabele werkzaamheden hadden vooral ten doel het bedrijfsbeleid op de particuliere bosbezittingen te intensiveren en het beheer te rationaliseren. Daarnaast moet een deel van de algemene bijdrage – evenals voorheen – dienen als compensatie van de voorziening in de collectieve behoeften, waarin het bos gelijktijdig met de houtproductie voorziet. De gerichte subsidies voor vele onrendabele werkzaamheden – de zgn. 75%-regeling – dienden in het bijzonder om de achterstand in de onderhoudstoestand van de bossen te verkleinen, waardoor betere financiële resultaten in de toekomst te verwachten zouden zijn. Na een langzame start in 1977 steeg de jaarlijkse oppervlakte, waarvoor een beschikking voor de uitvoering van onrendabele werkzaamheden werd verleend van 4.018 ha in 1978 tot 9.304 ha in 1981. Dit

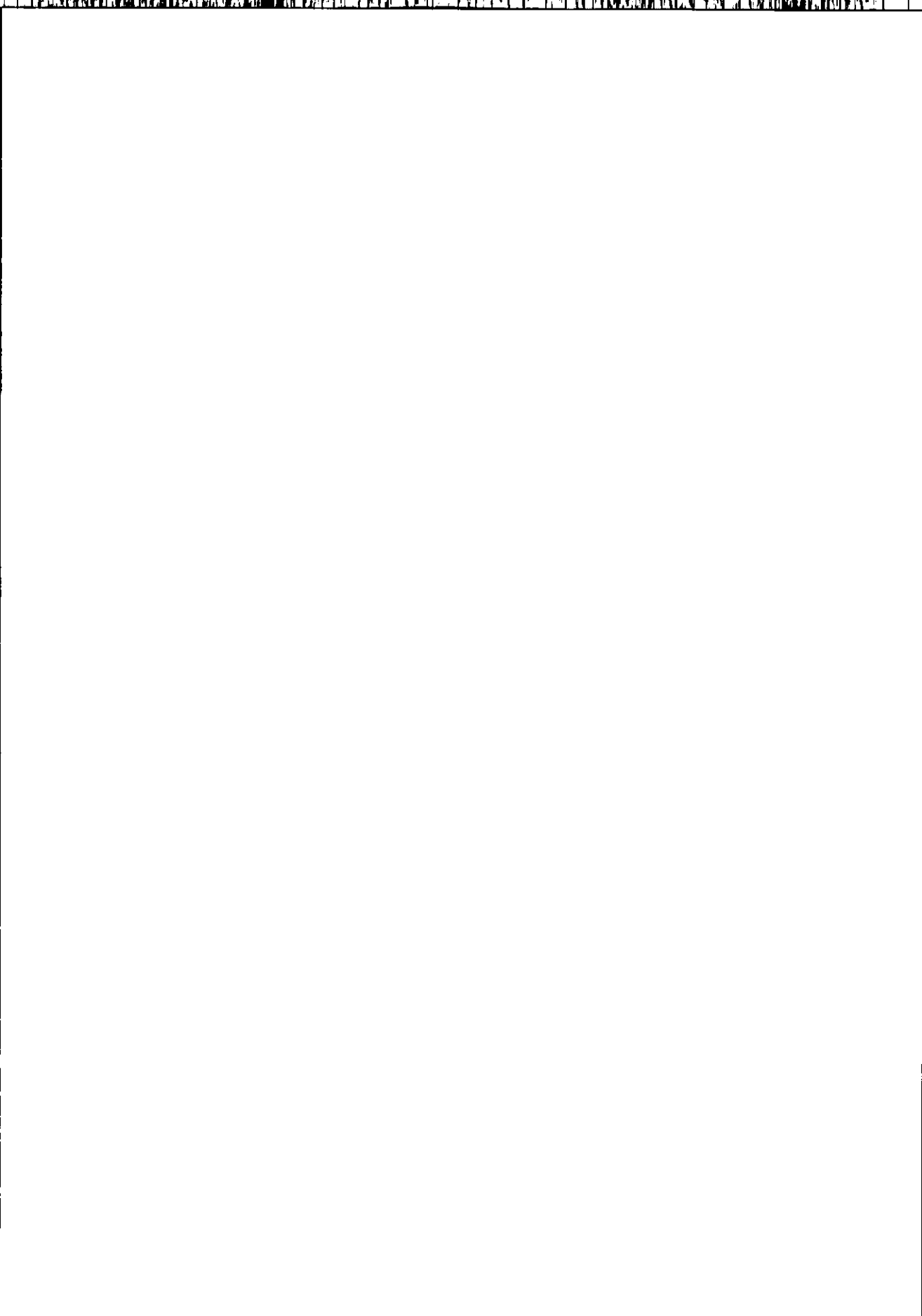
betekent, dat in totaal op ongeveer 50% van het areaal werkzaamheden met behulp van de 75%-regeling zijn uitgevoerd. Dit is voor een zo korte periode een indrukwekkend resultaat.

Men kan niet verwachten, dat beide regelingen reeds effect sorteren door een verbetering van de bedrijfsuitkomsten. Door genoemde regelingen worden vanuit bosbouwtechnisch gezichtspunt wel de mogelijkheden tot een verbetering van de bedrijfsresultaten geschapen. De realisatie in klinkende munt zal op middellange of lange termijn zijn beslag moeten krijgen. Uitgaven door de overheid ten behoeve van beide regelingen moet men beschouwen als investeringen in een bedrijfstak, die een aanpassingsproces doormaakt, dat door de lange duur van de rotatieperiode der houtopstanden nu eenmaal lang duurt.

Het tot uitvoering komen van beide regelingen is overigens wel duidelijk merkbaar in het beheer. Er wordt zeer duidelijk een intensiever bedrijfsbeheer gevoerd. Het handhaven van een beleid met gerichte subsidies en het bevorderen van het opstellen van doelmatige beheersplannen lijkt de beste stimulans te zijn om op lange termijn te komen tot de duurzame instandhouding van particuliere bosbezittingen. In dit opzicht is een parallel gerechtvaardigd met de omvangrijke bijstand, die de overheid aan tal van industrieën verleent. Alleen de termijn van herstructurering is verschillend. Belangrijk in dit verband is echter, dat met het huidige beleid niet alleen de belangen van de bosbouw in engere zin worden gediend, maar ook wordt voorzien in een aantal collectieve behoeften van de samenleving.

Slotopmerkingen

De particuliere bosbouw in Nederland bevindt zich in een overgangsfase. Dit blijkt uit de ontwikkeling van kosten en opbrengsten en de structuur daarvan in de periode 1975 t/m 1980, waarin het beheer duidelijk is geïntensiveerd. De particuliere bosbouw begint zich aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden, die voor een belangrijk deel het gevolg is van het wegvallen van de afzet van mijnhout met een omloop van omstreeks 60 jaar. Voor het naaldhout worden nu meestal langere omlopen aangehouden. Overigens hebben een groot aantal bedrijven nog relatief veel jong bos, waaruit op dit moment nog voornamelijk goedkoper dunningshout wordt geoogst. Het aantal particuliere bedrijven met voldoende oudere houtopstanden, waaruit regelmatig eindkap mogelijk is, bedraagt op dit moment niet meer dan 20%. De achterstand in de onderhoudstoestand wordt sinds de in werking treding van de Beschikking Bosbijdragen in 1977, langzaam, maar zeker weggewerkt, hetgeen de aanwas en kwaliteit van het opgaande bos ten goede komt.

De eerste effecten van een rationeler beheer van het particuliere bosbezit mag men aan het eind van de tachtiger of het begin van de negentiger jaren verwachten. Dit zal de concurrentiepositie van het hout uit het Nederlandse bos kunnen versterken en daardoor de rentabiliteitspositie van de particuliere bedrijven kunnen verbeteren. Daarbij is nog geen rekening gehouden met een eventuele schaarste aan hout voor verschillende bestemmingen in de geïndustrialiseerde landen. Zou een dergelijke schaarste optreden dan kan een reële prijsstijging zich gaan voordoen. In de afgelopen twintig jaar is in Nederland ongeveer een verdubbeling van de prijzen opgetreden, hetgeen betekent dat de stijging van de houtprijzen ver bij de inflatie is achter gebleven. Hogere reële prijzen zouden betekenen dat aan de schaarbeweging van kosten en opbrengsten met als gevolg een langzaam groter wordend negatief bedrijfsresultaat een einde komt. Stijgende houtprijzen kunnen bovendien leiden tot een grotere houtoogst, zowel uit dunning als uit eindkap. De financiële perspectieven voor de particuliere bedrijven lijken bij deze veronderstellingen op middellange en lange termijn dan ook rooskleuriger te worden dan thans het geval is.

Over 1980 bedroeg het nadelig saldo tussen kosten en opbrengsten nog gemiddeld f 98,— per ha bos. Een indicatieve calculatie toont aan, dat om de gemiddelde bedrijfsuitkomsten van het particuliere bos op de nullijn te krijgen de houtoogst bij gelijkblijvende prijzen moet stijgen van 3,0 m³ thans tot 5,4 m³ gemiddeld per

ha; dit is een stijging met 80%. Het ligt meer voor de hand te veronderstellen, dat zowel de nominale houtprijzen stijgen als de houtoogst. Gaat men uit van een toeneming van de houtprijzen op stam met 50%, dan is gelijktijdig een stijging van de houtoogst van 3,0 tot 4,6 m³ (ca. 50%) noodzakelijk voor het bereiken van de nullijn.

Gezien de grote verschillen in bedrijfsresultaten tussen de bedrijven dienen dergelijke begrotingen in feite voor groepen afzonderlijke bedrijven te worden gemaakt. Dit blijkt alleen al uit het feit dat in de afgelopen zes jaren reeds bijna ¼ van de bedrijven een positief resultaat wist te bereiken. Factoren die deze verschillen veroorzaken zijn onder meer de grootte van de bosbedrijven, de regionale ligging, de doelstellingen en wijze van beheer, alsmede de aard en ouderdom van de houtopstanden. Bij het onderzoek konden deze oorzaken voor het eerst ten dele worden gelokaliseerd. Het opsporen van oorzakelijke samenhangen tussen bedrijfsvariabelen werd echter bemoeilijkt door het nog steeds bestaande tekort aan technische en financiële gegevens, de complexiteit van het bosbedrijf met een lange produktiecyclus en de wisselende doelstellingen van opvolgende eigenaars en/of beheerders. In de komende jaren moet hieraan nog veel aandacht worden besteed. Het kwantificeren van oorzaken van verschillen in bedrijfsresultaat kan ook van belang zijn voor het beleid van de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven.